

Rétorika - Teze

Obecné zákonitosti rétorického projevu

Co je a co není rétorika. Vyjasnění základní orientace rétoriky, která je chápána komplexně, od výběru tématu až po konečné ztvárnění řeči. Rétorické principy ve všech oblastech lidské komunikace, tj. jejich realizace nejen v psaném veřejném textu, ale i v jiných typech komunikátů. Jazyková kultura jako samozřejmá součást veřejné komunikace mluvené i psané. Obecné nároky na kvalitní řečnický projev: konkrétnost, přesnost, srozumitelnost, přiměřenost, působivost a účinnost řečnického projevu jako základní předpoklady úspěšné komunikace. Rétorický projev jako komunikát působící na intelekt i cit posluchače v bezprostředním kontaktu s ním, rozvíjející jeho představitost a formující postoje k problému. Informační, přesvědčovací a formující složka komunikátu jako společný prvek všech řečnických projevů. Rétorický projev jako dialog. Komplexnost rétorické komunikace. Komunikační proces a jeho složky. Komunikační bariéry. Rétorika jako nauka o persvazivní komunikaci. Typy persvaze (předvědčování - propagace - agitace). Persvazivní komunikace a složky persvazivního působení.

Příprava řečnického projevu

Fáze stylizačního procesu: invence, kompozice (dispozice), stylizace; přednes (event. grafické ztvárnění).

Postup přípravy:

Výběr tématu: přiměřenost, aktuálnost, zajímavost pro adresáta, míra odborné přesnosti; míra novosti. Problémy se „zadaným“ tématem, s tématem opakujícím se, s tématem adresátu málo přiměřeným. Soustředování poznatků, jejich hierarchizace, analýza látky (musím - mohu - smím - nechci - nesmím), ověřování správnosti faktografických údajů.

Kompoziční (dispoziční) příprava: volba induktivního (pro laiky zajímavější) nebo deduktivního postupu. Výhody chronologického uspořádání látky. Modely dispozice: výhoda modelu pro řečníky i pro posluchače; slabiny modelu.

Doplňování "hluchých míst" v materiálu podle toho, jak se rýsuje kompozice řečnického projevu.

Teze - věcně správné a v logickém sledu, ale nemusejí být jazykově dokonalé. Často začínáme obecnou osnovou, kterou koncipujeme z vlastních zkušeností, a dodatečně k ní dohledáváme věcné argumenty.

Části řečnického projevu

Úvod, stať, závěr: Nedostatečnost takovéto osnovy pro skutečnou práci, i když je takové členění klasické a nutné. Existuje ve všech delších textech.

Úvod: rozsah; cíl úvodu - aktivizace posluchače (způsoby aktivizace).

Stať: rozsah; uspořádání dle cíle řeči i dle tématu. Základní linie textu a odbočky.

Možnosti oživení výkladu (žert, narážka, příklad).

Umělecké prostředky v řeči a jejich funkce.

Závěr - paralela úvodu; stručně, jasně, kontaktně - vliv na postoj posluchačů k hodnocení projevu.

Vlastní příprava - stylizace

Zvolit doslovnou stylizaci textu určenou k přečtení - nebo pracovat jinak? Výhody i nevýhody obou způsobů. Vhodný postup pro začínajícího řečníka.

Jazyková stavba projevu

Stylizovaná mluvenost jako základní rys jazyka řečnického projevu.

Jazyková správnost.

Přiměřenost jazyka obsahu a posluchači (míra terminologizace, cizí slova, věcné údaje, složitost větných struktur, nebezpečná parazitní slova).

Prostředky jazykového oživení textu - aktualizace výrazu.

Způsoby ozřejmení myšlenek

Definice pojmů a vysvětlení pojmů. Práce s terminologií.

Přirovnání, aforismy, přísloví, rčení jako součást textu. Citáty.

Příklad jako součást textu. - volba příkladu a jeho zařazení.

Opakování myšlenek, jejich amplifikace (rozvíjení).

Řečnický úsudek - enthymema (viz dále). Řečnická argumentace jako působení na rozum i cit.

Názorné pomůcky.

Funkce uměleckých prostředků v rétorické komunikaci

Posílení názornosti, hierarchizace sdělení, budování vertikální linie textu a upevnění jeho koherence, tvorba napětí mezi objemem informace a textu, aktivizace posluchače tvořením kontaktu s ním, emocionalita, uvolnění posluchačovy tenze.

Řečníkovi slouží k prezentaci osobnosti, jsou i prostředkem "přihlášení se" k žánru.

Rozdíl mezi textem, řečnickým a uměleckým.

Zápis řečnického projevu a příprava na přednes

"Mluvná forma" a zápis. Technika zápisu. Zápis pro jedno použití a zápis pro možná opakování.

Technika mluveného projevu. Tréma a její překonávání.

Výběr literatury

ARISTOTELES: Rétorika. Přeložil Antonín Kříž. Praha 1948 (a další novodobá vydání téhož díla).

FORET, M. *Komunikace s veřejností*. Brno : MU, 1994.

GRUBER, D. *Řečnické triky*. Ostrava : Gruber TDP, 1994.

JELÍNEK, M., ŠVANDOVÁ, B. aj. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno : PedF MU, 1999.

KOHOUT, J. *Rétorika. Umění mluvit a jednat s lidmi*. Praha : Management Press, 1995.

KRAUS, J. *Rétorika v dějinách evropské kultury*. Praha : Academia, 1998.

LANGER, A. *Úspěch veřejné promluvy*. Praha : Fortuna, 1993.

LEWIS, D. *Tajná řeč těla*. Praha : Victoria Publishing, 1995.

LOTKO, E.: Kapitoly ze současné rétoriky. Olomouc : UP, 1997.

MAŘÍKOVÁ, M. *Rétorika. Manuál komunikačních dovedností*. 3. vyd, Praha : Professional publishing, 2002.

MISTRÍK, J. *Rétorika*. 3. vydání Bratislava : SPN, 1987.

PLAŇAVA, I.: Jak (to) spolu mluvíme. Brno : MU, 1992.

QUINTILIANUS, Marcus Fabius: Základy rétoriky. Přeložil V. Bahník. Praha : Academia, 1985.

REINEKE, W. *Jak vést úspěšně jednání. Breviář vyjednávání*. Praha : Svoboda, 1991.

SANDEL, R. *Linguistic Style and Persuasion*. London, 1977.

STRAHL, V. *Novinář před mikrofonem*. Praha : UK, 1993.

SZYMANEK, K. *Umění argumentace. Terminologický slovník*. Olomouc : UP, 2003.

ŠPAČKOVÁ, A. *Moderní rétorika*. Praha : Grada, 2003.

Knihy a brožury, které mají v názvu slova rétorika a komunikace vycházejí každoročně, v různých nakladatelstvích, edicích, s různým zaměřením atd. Nelze je předem přijmout ani odmítnout, při výběru je nutno se řídit i vlastním rozumem. A pamatovat, že pouhou četbou příručky se nikdo nic nemůže naučit.